

רישיון להרוג

עמר ברטוב

בעקבות השואה הוקם משטר בינלאומי שנועד למנוע התרחשות פשעים מן הסוג שביצעו הנאצים. אך מדינת ישראל מבצעת כעת רצח עם של הפלסטינים – פעולותיה מעידות על כוונה למחות כליל את קיומם הפיזי והתרבותי של הפלסטינים בעזה. אף על פי כן, היא זוכה לפטור כמעט מוחלט ומשתמשת בזכר השואה כדי לנפץ את אותו סדר משפטי שגובש אחרי המלחמה

מאי 2025

12 בינואר 1904 פתחו בני שבט הַרְרוֹ מדרום מערב אפריקה הגרמנית – נמיביה של ימינו – בסדרת התקפות על חוות של מתיישבים גרמנים. בני הררו, שבט בוקרים אשר מנה כשמונים אלף נפש, היו תלויים בעדרי הבקר העצומים שלהם לקיום חייהם הכלכליים, החברתיים והתרבותיים; אבל המתיישבים הגרמנים שהחלו להגיע בשלהי המאה התשע-עשרה דחקו את רגליהם בהדרגה מאדמות המרעה שלהם.

המורדים השמידו רבות מן החוות והרגו יותר ממאה מתיישבים, אם כי חסו בדרך כלל על נשים וילדים. מבחינת המתיישבים, לעומת זאת, המרד שימש הוכחה ניצחת לצורך למחות מעל פני האדמה את ההררו, שאותם הם תיארו כ"בבוני". המושל הגרמני, שלא הצליח להשיב את הסדר על כנו, פנה לעזרת הממשלה בברלין, וזו שלחה כעשרת אלפים חיילים. עד אוגוסט כבר מחצו הכוחות הגרמניים את לוחמי ההררו. באוקטובר פרסם מפקד הכוח הגרמני, הגנרל-לויטננט לותר פון טרוטה, את מה שנודע לימים כ"פקודת ההשמדה" שלו – *Vernichtungsbefehl* – לבני השבט הנותרים:

ההררו אינם עוד נתינים גרמנים. הם רצחו, גנבו, ביתרו אוזניים וחלקי גוף אחרים של חיילים פצועים, וכעת הם פחדנים מכדי שירצו להמשיך להילחם. [...] אומת ההררו נדרשת כעת לעזוב ארץ זו. אם תסרב, אכפה זאת עליה בעזרת התותח הגדול. כל בן הררו שיימצא בתחום הגבולות הגרמניים, עם או בלי נשק או בני בקר, יוצא להורג. לא אחוס לא על נשים ולא על ילדים.

מרבית בני הררו נורו למוות או מתו בצמא וברעב במדבר שגורשו אליו. אלפים אחדים נלקחו לעבודת כפייה במחנות.

במשך עשרות רבות של שנים התעלמו הציבור וההיסטוריונים מרצח העם הזה, הראשון שהתרחש במאה העשרים. התמודדותה של גרמניה עם העבר – מה שקרוי *Vergangenheitsbewältigung* – התמקדה בשואה ולא בפשעים קולוניאליים נשכחים. רק בשנת 2021 פרסמה ממשלת גרמניה התנצלות רשמית על "הסבל, חוסר האנושיות והכאב שגרמה גרמניה לרבות גברים, נשים וילדים תמימים במהלך המלחמה במה שהיום הוא נמיביה". היא גם התחייבה לשילומים בגובה מיליארד אירו, אם כי הקצאת הכסף נותרה שנויה במחלוקת, בעיקר משום שהגרמנים נשאו ונתנו עם ממשלת נמיביה ולא עם שבט ההררו עצמו.

אפשר למצוא קווי דמיון אחדים בין רצח העם הנשכח הזה בשחר המאה העשרים ובין מערכת הטיהור האתני וההשמדה שמנהלת ישראל ברצועת עזה. ייתכן כי השימוש במילה טעונה כמו "השמדה" בהקשר של פעולות ישראל בעזה יעורר חוסר נוחות ואף התנגדות בקרב חלק מהקוראים הישראלים, אך אפילו בשבועות האחרונים נשמעו מפי בעלי תפקידים בממשל הישראלי דברים כמו אלה שאמר חבר הכנסת משה סעדה – חבר במפלגת השלטון – בריאיון לערוץ 14: "אנחנו לפני אירוע גדול של הכרעה, השמדה והגירה מעזה". ישראל ראתה את מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר 2023 בדרך דומה לאופן שבו ראו הגרמנים את מתקפת ההררו 119 שנים לפני כן: כראיה לכך שלוחמי הארגון הם פראים וברברים לחלוטין, שההתנגדות לכיבוש הישראלי תמיד תיטה לרצח, ושכלל האוכלוסייה הפלסטינית ברצועת עזה ראוי שתסולק מן היקום המוסרי של הציוויליזציה. "בחיות אדם מטפלים בהתאם", אמר האלוף רסאן עליאן זמן קצר לאחר המתקפה, ודבריו הדהדו אמירות קודמות של בעלי תפקידים אחרים בישראל, לרבות שר הביטחון דאז יואב גלנט. "לא יהיה חשמל [בעזה], לא יהיו מים, יהיה רק הרס. רציתם גיהנום, תקבלו גיהנום", אמר עליאן בסרטון בערבית שמוצג גם לחמאס גם לשאר תושבי הרצועה. במהלך שבעה עשר החודשים הבאים הרגו כוחות צה"ל יותר מחמישים אלף פלסטינים – על פי הערכות, יותר משבעים אחוזים מהם היו אזרחים – פצעו יותר ממאה אלף איש, והטילו על האוכלוסייה הנוותרת תנאים של מחסור, סבל וייסורים לא אנושיים. הפסקת אש שנכנסה לתוקף ב־19 בינואר 2025 נקטעה בפתאומיות ב־18 במרץ, כאשר ישראל סירבה להתקדם לשלב השני של ההסכם עם חמאס ופתחה בסדרת התקפות חד־צדדיות שכבר הספיקו להרוג עוד אלפי אזרחים פלסטינים.

אבל מנקודת מבט אחרת, אירועי 1904 ו־2023 נראים סימטריים פחות. הגרמנים יכלו להצדיק את רצח העם של ההררו בעובדה שראו בהם פראים, והם שכחו אותו משום שבוצע הרחק מאירופה ובקבוצה שלא הייתה מוכרת כמעט לאף אחד מחוץ לדרום מערב אפריקה. גם הישראלים מבצעים רצח עם בעזה משום שהם תופסים את הפלסטינים כפראים, אבל הם מצדיקים אותו כתגובה לרצח עם פוטנציאלי אחר שעשוי היה להידמות לשואה, שביצעו לוחמי חמאס כהכנה ל"פתרון סופי" נוסף. ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט היה אחד מני רבים שהתעקשו ש"אנחנו נלחמים בנאצים". דינה פורת, היסטוריונית של השואה, כתבה שחמאס "[מטפח] שנאה יוקדת לשטן שהם בראו בדמיונם, כפי שבראה האידיאולוגיה הנאצית בשעתה"^[1]. בסקר שנערך בישראל במאי 2024, יותר ממחצית מהמשיבים אמרו שאפשר להשוות את מתקפת חמאס לשואה.

הג'נוסייד שבוצע בהררו היה חלק מן האלימות הרצחנית שהפעילו מתיישבים אירופים על אוכלוסיות ילידיות בכל רחבי העולם. כפי שכתב אָר סֶזַר ב־1950 בספרו *Discourse on Colonialism*, אירופים לבנים פקחו את עיניהם רק כאשר היטלר הפעיל באירופה הליכים קולוניאליסטיים שעד אז נשמרו בלעדית עבור אוכלוסיות מיושבות במקומות אחרים. הם "סבלו את הנאציזם הזה... ניקו אותו, עצמו עיניים מולו, הכשירו אותו" – עד שהגיע אליהם כאפקט בומרנג תחת השלטון הנאצי.

שאלה אחרת היא אם תלמידו של סֶזַר, פרנץ פנון, צדק כאשר טען כי למרות ש"אין ספק שמתנכלים ליהודים [...], הם נרדפים, מושמדים, נרצחים במשרפות", את רצח העם שלהם אפשר לסכם בכל זאת בתור "סיפורים קטנים בתוך המשפחה" ותו לא – רצח של לבנים בידי לבנים.^[2] אלא שנוסף על מיליוני יהודים ממוצא לא־אירופי, אפילו היהודים האשכנזים לא נחשבו לבנים כמו לבנים אחרים, ובמידה מסוימת הם עדיין אינם נחשבים כאלה; ואם הם נחשבים, מעמדם כלבנים שברירי ומותנה, כפי שכותבת רייצ'ל שְׁבִי בספרה *Off-White*. לדבריה, אף ש"קהילות יהודיות אשכנזיות [...]" נטמעו בקהילות רוב לבנות ברחבי המערב, בכל זאת היהודים במערב נתקלים ב"אמביוולנטיות מתמדת". עצם העובדה שהיו "נפרדים בתחילה ואז נספגו אל תוך הרוב המגדיר" הופכת את הלבון היהודי ל"תלוי בדבר ומוחלש".

אבל ברור גם שהגרמנים והאירופים בכלל התקשו להדחיק ולמזער את רצח העם של היהודים, כפי שעשו במקרה של ההררו, בין השאר משום שהוא התרחש באירופה והותיר שרידים גלויים רבים כל כך. הם לא יכלו לסמן סביבו את מה שהגרמנים מכנים "קו תיחום" שימסגר אותו בעבר. במקום זאת, השואה הפכה לאירוע שאסור לשכוח אותו לעולם ואסור שיקרה שוב לעולם. תהליך ההתמודדות איתה יצר את המנגנון שנועד להיאבק בזוועות אחרות – משטר של משפט בינלאומי הומניטרי – והעמיד דוגמה מוסרית. במשך עשרות שנים, כותב המלומד אנצו טֶרֶבֶרסו בספרו *Gaza Faces History*, שימשה "הדת האזרחית" של זכר השואה "פרדיגמה להנצחת מקרים אחרים של רצח עם ופשעים נגד האנושות – מהשמדת הארמנים ועד לדיקטטורות צבאיות באמריקה הלטינית, מרעב ההולודומור באוקראינה ועד לבוסניה ולג'נוסייד של הטוטסי ברואנדה".

המלאך הנוקם

אבל בה בעת, השואה גם סיפקה מעין צ'ק פתוח. בספרו *Being Jewish After the Destruction of Gaza*, תיאור מרגש של התהליך שבו הפך מתומך ישראל נלהב למבקר חריף של הציונות, פיטר ביינרט טוען שבעקבות השואה החלה תחושת "תמימות מזויפת" לגדוש את "החיים היהודיים בימינו, ולהסוות השתלטות כהגנה עצמית". כי להנצחה חייבות להיות השלכות, במיוחד כשמדובר במחויבות מוחלטת ל"לעולם לא עוד". וכאשר הסיסמה "לעולם לא עוד" הופכת לחלק מאידיאולוגיה של מדינה, כאשר היא הופכת לעדשה שמבעדה כל איום, כל סוגיה ביטחונית וכל קריאת תיגר על הלגיטימיות של המדינה או על צדקתה נראים כסכנה קיומית, כי אז מובן שאין להצר בכל דרך את צעדיהם של מי שכבר עמדו פעם בסכנת השמדה וכעת מבקשים להגן על עצמם. זו השקפת עולם, כותב ביינרט, ש"מציעה הרשאה בלתי מוגבלת לבני אדם לפעול באלימות אף שהם מועדים לטעות".

כאשר לוחמי חמאס נתפסים כנאצים בני ימינו, אפשר לדמיין את ישראל כמלאך נוקם המשרש את אויביו באש ובחרב. בילדותי ובנעוריי בישראל הייתה השואה סמל של בושה והכחשה, אירוע שבו היהודים הלכו כצאן לטבח. עם השנים, ככל שהתבגרתי, היא נעשתה למשהו שונה בתכלית: סיפור על אחדות שורות, גאווה וגבורה יהודית. המובן הזה של "לעולם לא עוד" הוא שמאפשר למרבית אזרחי ישראל היהודים לייחס לעצמם עליונות מוסרית בעוד הם, צבאם, בניהם ובנותיהם, נכדיהם ונכדותיהם כותשים כל סנטימטר ברצועת עזה. זכר השואה גויס באופן מחריד הן להצדקת מחיקתה של עזה הן להצדקת השתיקה הרועמת שבה מתקבלת האלימות הזאת.

אם נביא בחשבון את ההרוגים, הפצועים, האלפים הקבורים תחת ההריסות, אלפי מקרי המוות ה"עקיפים" שנבעו מהשמדת מרבית המתקנים הרפואיים, אלפי הילדים שלעולם לא ישתקמו לגמרי מן הנזקים ארוכי הטווח של הרעב והטראומה, אפשר בלי ספק להסיק שישראל העמידה בכוונה תחילה את העם הפלסטיני בעזה - רובם פליטים מחלוקת הארץ ב־1948 או צאצאיהם - "בתנאי חיים שיש בהם כדי להביא לידי השמדתו הגופנית, כולו או מקצתו", של הקיבוץ האנושי הזה, כאמור בסעיף 2(ג) לאמנת הג'נוסייד של האו"ם משנת 1948.

שאר העולם, ובייחוד בעלות הברית המערביות של ישראל וקהילות יהודיות באירופה ובארצות הברית, יצטרכו להישיר מבט אל המציאות הזאת במשך שנים רבות. כיצד ייתכן כי בלב המאה העשרים ואחת - שמונים שנה אחרי תום השואה והקמתו של משטר משפטי בינלאומי שנועד למנוע התרחשות של פשעים כאלה - שמדינת ישראל, שנראתה ותיארה את עצמה כפתרון לרצח העם של היהודים, יכולה לבצע רצח עם בפלסטינים ולזכות בפטור כמעט מוחלט? כיצד נתמודד עם העובדה שישראל השתמשה בזכר השואה כדי לנפץ את הסדר המשפטי שגובש כדי למנוע את שחזורו של "פשע הפשעים" הזה?

כוונת השמדה

יש די והותר מידע על מה שהתרחש בעזה מאז שבעה באוקטובר, אף שהדיווח מהשטח קשה ומסוכן. אם רצונכם בתיאור מפורט של האופן שבו חוותה האוכלוסייה המקומית מדי יום את ההפצצות של צה"ל ולאחריהן את הפלישה הקרקעית לרצועה, קראו את ספרו של עאטף אבו סייף *Don't Look Left*. גם באותם מקרים נדירים שבהם תקשורת הזרם המרכזי בארצות הברית ובאירופה (קל וחומר בישראל) מתייחסת לפלסטינים בעזה במידה של אהדה, שמות וסיפורים אישיים כמעט אינם נזכרים - ההפך הגמור מן הדיווחים על הקורבנות של טבח החמאס ועל בני משפחותיהם. אבו סייף ממלא את החלל הזה ומתעד את ההשמדה השרירותית והאכזרית שעולל צה"ל לבני משפחתו וחבריו הקרובים.

בעת שפרצה המלחמה שהה אבו סייף, שר ברשות הפלסטינית, בביקור בשכונת ילדותו ג'באליה עם בנו בן העשרה. במקום לכתוב היסטוריה פוליטית מנותקת הוא מתאר את חיי השגרה ואת מותם התכוף של אנשים רגילים: איך הם מדברים, מה הם אוכלים, מה הם חולמים, וכיצד חייהם, שלעולם הם אינם נוחים או מלאי תקווה במיוחד, נקרעים לגזרים בהפצצות אוויריות, בהפגזות מן הים, בהרעשות

ארטילריות ובתקיפות טנקים וכטב"מים. הוא מספר לנו למשל על ויסאם, אחייניתו בת העשרים ושלוש, שאיבדה שתי רגליים ויד בהפצצה ב־16 באוקטובר שהרגה את רוב משפחתה; רק אחרי חודשיים פונו סוף סוף היא ואחותה וידאד לבית חולים במצרים.

אבו סייף ובנו יצאו מעזה בסוף דצמבר 2023, אבל הקטל ברצועה נמשך לכל אורך 2024. באוקטובר 2024 פרסם הניו יורק טיימס מאמר מאת פרוז סידווה, רופא מנתח שעבד בעזה במשך שבועיים בחודשים מרץ ואפריל. סידווה סיפר שהוא וארבעים ושלושה מעמיתיו ראו אינספור ילדים מתחת לגיל ההתבגרות שנורו בראש או בחזה. כוחות ישראליים פגעו במכוון בעיתונאים ובצוותי תקשורת בעזה – נכון לחודש מרץ 2025 דווח על 162 הרוגים – ובאנשי צוותים רפואיים. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים דיווח שעד ראשית דצמבר 2024, רק שבעה־עשר מבין שלושים ושישה בתי החולים בעזה המשיכו לתפקד ולו באופן חלקי. על פי ארגון רופאים ללא גבולות, יותר מאלף אנשי צוות רפואי נהרגו. עד תחילת ינואר 2025, רישומי ארגון הבריאות העולמי תיעדו מעצר של כמעט שלוש מאות אנשי צוות רפואי. ב־21 במרץ דווח שצה"ל הפציץ את בית החולים הטורקי הסמוך למסדרון נצרים, שמפריד את צפון הרצועה מדרומה.

כפי שדיווח בספטמבר 2024 הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם, ידוע על רופאים אחדים שמתו בעודם במעצר. רשת CNN דיווחה שמנהל בית החולים שיפא, בית החולים הגדול ברצועה, טען כי עונה שוב ושוב בשבעת חודשי מעצרו בישראל (הוא שוחרר לבסוף בלי שהוגש נגדו כתב אישום). בדצמבר 2024 עצר צה"ל את חוסאם אבו ספיה, מנהל בית החולים כמאל עדואן, ולקח אותו למחנה שדה תימן הידוע לשמצה, שם, כפי שסיפר עורך דינו לאל ג'זירה, הוא סבל עינויים שונים ויחס בלתי אנושי. עד היום הוא טרם שוחרר ממעצר.

צפון עזה, וג'באליה בכלל זה, הפכה לעיי חורבות באמצעות פצצות אמריקאיות, רבות מהן פצצות "טיפשות" במשקל טון שנועדו לחולל הרס נרחב וחסר הבחנה. קולנוען ישראלי שראיין אנשי מילואים ששבו מעזה סיפר לי שההרס שראו הזכיר להם תצלומים מהירושמה. בין אוקטובר 2024 לינואר 2025 נראתה פעילות צה"ל בצפון הרצועה כמימוש של "תוכנית האלופים" – הצעה לרוקן את השליש הצפוני של הרצועה מכל יושביו באמצעות שילוב של פעולה צבאית והרעבה. מן האזור הסובב את ציר נצרים הגיעו דיווחים על הפיכתו ל"אזור הרג" שבו כוחות צה"ל יורים בכל מי שהם רואים. עדויות רבות מן הרצועה מתארות כלבים משוטטים שניזונים מבשרן של גופות שלא נקברו. כאשר תיאר הרמטכ"ל ושר הביטחון לשעבר משה בוגי יעלון את הפעילות הישראלית כטיהור אתני, הוא הותקף בידי הימין אבל גם בידי האופוזיציה, ומנהיגיה גינו אותו על הרמיזה המערערת על מעמד "הצבא המוסרי ביותר בעולם" שצה"ל כביכול נהנה ממנו.

אלא ש"טיהור אתני" אינו תיאור מדויק במיוחד של פעולות צה"ל. אוכלוסיית הרצועה לא רק סובלת מחסור במזון, במים, בטיפול רפואי ובתנאים סניטריים, אלא גם מותקפת בלי הרף: תושבים שנעקרו מאזור אחד מגיעים לאזור אחר, ושם מותקפים שוב ונעקרים שוב. מאז נכנס צה"ל לרפיח במאי 2024 ועקר כמיליון פלסטינים לאזור המוואסי וחאן יונס – שם מאות אלפים חיים עדיין בערי אוהלים עצומות בלא תשתית מתקבלת על הדעת – אין שום דרך אחרת לתאר את פעולתה של ישראל מלבד השמדת עם.

העקירות החוזרות ונשנות, ההתקפות הבלתי פוסקות באזורים שהוגדרו "בטוחים" וההרס השיטתי של בתים, תשתיות, בתי חולים, אוניברסיטאות, בתי ספר, בתי תפילה, מוזיאונים ושאר אתרי זיכרון קולקטיבי וזהות - כל אלה מעידים על כוונה, שבוטאה כבר בימיה הראשונים של המערכה הזאת, למחות כליל את קיומם הפיזי והתרבותי של הפלסטינים בעזה ולהפוך את הרצועה למקום שאינו ראוי למגורים. מאז חודשה פעילות צה"ל דיווח כי ישראל מתכוונת להשתלט על הרצועה כולה ולהטיל עליה ממשל צבאי, אולי בתמיכת ממשל טראמפ, בתקווה לגרום לאוכלוסייתה לעזוב.

סיפורים מקפאי דם

באחר צהריים אחד בדצמבר 2024 ישבתי עם חבר ותיק בבית קפה פופולרי בכיכר הבימה. התבוננתי סביבי בחלל בית הקפה העמוס ושאלתי איך נראית חברה שמבצעת רצח עם. ככה בדיוק, הסכמנו. חלק מן הצעירים והצעירות שלגמו שם אספרסו אולי חזרו לא מזמן משירות מילואים בעזה או בלבנון. חלקם אולי איבדו חברים או בני משפחה בשבעה באוקטובר או בלחימה שאחריה. כולם היו מתורגלים באזעקות - באמצע היום ובאמצע הלילה. ובכל זאת, הכול נראה רגיל להחריד, אף שעזה נמצאת רק שבעים קילומטרים דרומה משם.

באתי לישראל כדי לבקר את הנכדים התאומים שלי, שנולדו רק אחד-עשר חודשים לפני כן. אבל רציתי לפגוש גם חברים ומכרים ולבדוק כיצד השתנה מצב הרוח מאז ביקורי האחרון כאן בחודש יוני. אז נדהמתי מחוסר היכולת הכמעט מוחלט של ישראלים יהודים - ובפרט של מכרים ותיקים ליברלים או שמאלנים - לכל הפחות להכיר בזוועות שמחולל צה"ל בעזה. כעת הבחנתי בשינוי מסוים. יותר אנשים נראו מודעים להיקפו הקיצוני של ההרס שם, יותר בזכות מאמרים בעיתונים וסרטונים ברשתות החברתיות שפרסמו אנשי מילואים מאשר בזכות משדרי החדשות בטלוויזיה. הישראלים ששוחחתי איתם לא ביטאו רצון עז בנקמה או באלימות נוספת. אבל הם גם לא הביעו אמפתיה רבה. במקומה הופיעו השלמה, אדישות וייאוש.

מהאנשים שפגשתי שמעתי גם סיפורים מקפאי דם. סיפרו לי על טייס בחיל האוויר שהשווה את עבודתו לזו של נהג משאית המוביל ציוד יקר במיוחד. ממקומו המרוחק מאוד מן המטרה שניתנה לו הוא משגר טיל; אולי למחרת ישמע בחדשות במה פגע. שמעתי על מפעילת כטב"מים שעזבה את הארץ בפתאומיות אחרי שתפסה כמה אנשים הרגה. שמעתי על אם שמאלנית שאמרה לבנה, שזה עתה חזר מזועזע ממה שראה בעת שירותו בעזה, שהיא אינה רוצה לשמוע על כך. סיפרו לי על קצין צעיר שביצע סריקה בבניין ריק ברצועה ונתקל בנער פלסטיני שנשאר שם כדי לעזור לסבתו. הכוחות מצאו אותה מתחבאת במרתף, ולמרות הוראות הקצין ירו בה במקום. לדבריו, לא היה לו מה לעשות בעניין. אדם אחר אמר לי, "אם צה"ל היה הורג אלף כלבים בעזה, הייתה פורצת מחאה ציבורית נרחבת בהרבה מאשר עקב טבח המוני של בני אדם".

אנשים ששוחחתי איתם השוו את תחושת הנורמליות שלהם בקרבת הזוועות לסרט **אזור העניין** (2023) העוסק במפקד מחנה אושוויץ רודולף הס, שחי עם משפחתו בבית מטופח ממש מחוץ למחנה.

אנשי מילואים, כך סיפרו לי, חזרו מעזה כשהם סובלים מפוסט-טראומה קשה, אך לא קיבלו עזרה כלשהי. היו שהתאבדו, לפי מקורותיי ולפי דיווחים בתקשורת הישראלית. בנסיעתי נפגשתי עם לי מרדכי, מרצה צעיר ואמיץ באוניברסיטה העברית שהרכיב רשימה ארוכה של פשעים שביצע צה"ל, שאותה הוא מעדכן ומפרסם בקביעות ברשת. כמו הדיווחים שמפרסמים בעת האחרונה אמנסטי, Human Rights Watch ורופאים ללא גבולות, מדובר בחומר קריאה מזעזע אבל חיוני.

כשהגעתי לבקר את בני ומשפחתו הצעירה הם בדיוק עברו דירה. עד אז, במהלך השנה האחרונה, בכל פעם שנשמעה אזעקה הם נדרשו למהר ולרדת עם התינוקות במדרגות שתי קומות אל המקלט שמתחת לבניין. בדירה החדשה יש ממ"ד, שפירושו לרוב שכר דירה גבוה יותר או מיקום מרוחק יותר ממרכז תל אביב. בת דודתה של כלתי ובנותיה עוזרות לטפל בתאומים. הבת הצעירה הראתה לי סרטונים ישנים ושמחים של אביה, שאז עדיין הוחזק בשבי בעזה. בחודש פברואר הוא שוחרר לבסוף, כחוש מאוד, ועתה הוא כבר נאבק למען שחרור שאר החטופים.

זיכרון כוזב

בספרו *Moral Abdication: How the World Failed to Stop the Destruction of Gaza* מסביר דידיה פאסן מדוע נטל את הכותרת הצרפתית המקורית של הספר, "תבוסה מוזרה" (*Une étrange défaite*), מן הספר של מארק בלוך המשרטט את קריסת צרפת בשנת 1940. ספרו של בלוך, שנכתב ארבע שנים לפני שהגסטפו הוציא אותו להורג עקב פעילותו במחתרת הצרפתית, בוחן תבוסה צבאית; ספרו של פאסן, לעומת זאת, עוסק בתבוסה מוסרית. "ההסכמה למחיקתה של עזה פערה תהום אדירה בסדר המוסרי העולמי", הוא פותח. "יותר מ[שהייתה כאן] הפקרה של חלק מן האנושות [...] תתעד ההיסטוריה את התמיכה בהשמדתו".

כיצד ייתכן, שואל פאסן, שפרט למקרים נדירים ויוצאי דופן, מבחינת מרבית "המנהיגים הפוליטיים והאינטלקטואלים במדינות המערב [...] חיייהם של אזרחים פלסטינים אינם שווים אפילו פרומיל מחייהם של אזרחים ישראלים"? כיצד נסביר את "האיסור על הפגנות והתקהלויות הדורשות שלום צודק"? כיצד ייתכן ש"בלי כל אישוש עצמאי, מרבית כלי התקשורת של הזרם המרכזי במערב משמיעים באופן כמעט אוטומטי את גרסת האירועים שמציג מחנה הכובשים, ולעומת זאת מפקפקים בקביעות בדיווחי הכבושים"? כיצד ייתכן ש"רבים כל כך מקרב מי שהיו יכולים להשמיע את קולם, ואולי אף להתנגד, מסיטים את מבטם כדי לא לראות בהשמדתו של שטח, של ההיסטוריה שלו, אנדרטאותיו, בתי החולים שלו, בתי הספר שלו, בתיו, תשתיותיו, דרכיו ותושביו – ובמקרים רבים אף מעודדים את המשך ההשמדה"?

"הפרדוקס", הוא ממשיך, "טמון בכך שאת הפקרת המוסר הצדיקו המדינות בשם המוסר". מדינות אירופה טענו שיש להן "אחריות היסטורית כלפי היהודים ושעליהן לערוב לביטחונם":

מתקפת שבעה באוקטובר הייתה מעשה מפלצתי שאיים על עצם קיומה של ישראל. ועל כן תגובתו של צה"ל הייתה לא רק בלתי נמנעת אלא גם לגיטימית. [...] השמדתה של עזה וחלק מאוכלוסייתה הייתה בהכרח רעה קטנה שבוצעה כדי להרחיק רעה גדולה ממנה – הלוא היא השמדת המדינה היהודית, שאלה חותר החמאס. בנסיבות אלו, הדיבור על פשעים שמבצעים הישראלים מעיד על צורת הגזענות המפוקפקת מכולן: אנטישמיות. הדבר היה נכון במיוחד כאשר הוזכר המונח רצח עם בהקשר לטבח באוכלוסייה הפלסטינית, שהרי היה זה בלתי מתקבל על הדעת שצאצאי העם שנפל קורבן לרצח העם הגדול מכולם יואשמו בעצמם בביצועו של רצח עם.^[2]

כך כמובן רואים היום את הדברים מרבית הישראלים. באמצעות קבלה בלתי ביקורתית של הטיעון הזה, והסכמה למחיקה של עזה, גם ממשלות ארצות הברית ומערב אירופה אימצו זיכרון כוזב של השואה והחילו הבנה מסולפת של לקחיה על ההווה.

אלא שבטווח הארוך, החרפה הזאת עשויה לגרום לכך שרצח העם בעזה ישחרר את ישראל סוף סוף ממעמדה כמדינה ייחודית המושרשת בשואה ייחודית. זה בוודאי לא יעזור לרובבות הקורבנות הפלסטינים, לקורבנות הטבח של חמאס, לחטופים המתים והגוועים או למשפחותיהם ההרוסות. אבל ההרשאה שממנה נהנתה ישראל, מדינת הקורבנות – ההרשאה שאותה היא מנצלת לרעה זה זמן רב – עשויה לפקוע. בניו ובנותיו של הדור הבא יהיו חופשיים לחשוב מחדש על חייהם ועתידם מעבר לזיכרון השואה. הם יצטרכו גם לשלם על חטאי הוריהם ולשאת בעול של רצח העם שבוצע בשמם. הם יצטרכו להתמודד עם מה שכתב המשורר הישראלי הדגול אבות ישורון בעקבות הנכבה, שאת שכפולה או המשכה אנחנו רואים היום: "שואת יהודי אירופה ושואת ערביי ארץ-ישראל שואה אחת היא של העם היהודי. ישר בפנים מביטות השתיים".^[3]

הערות שוליים

^[1] דינה פורת, "ה־7 באוקטובר היה שואה?", **הארץ**, 21.10.2023.

^[2] פרנץ פנון, **עור שחור, מסכות לבנות**, בתרגום תמר קפלנסקי, בן שמן: כתר, 2024, עמ' 100.

^[3] Didier Fassin, *Moral Abdication: How the World Failed to Stop the Destruction of Gaza*, trans. Gregory Elliott, New York: Verso, pp. 1-2, 4-5.

^[4] אבות ישורון, "הנמקה", **כל שיריו** א, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1995, עמ' 104.

פרופ' עמר ברטוב הוא מחזיק הקתדרה ללימודי שואה וג'נוסייד באוניברסיטת בראון. מחקרו עוסק בפשעי מלחמה, יחסים בין-אתניים וג'נוסייד. עם פרסומיו הרבים נמנה הספר אנטומיה של רצח עם (עם עובד, 2020). ספרו Israel: What Went Wrong עתיד לראות אור ב-2026.

מאמר זה פורסם במקור תחת הכותרת "Infinite License" בכתב העת The New York Review of Books.

תרגום: יניב פרקש
